

Posudok na habilitačnú prácu

Meno: PhDr. Zlata VAŠAŠOVÁ, PhD.

Názov práce: Tvorivosť a jej súvislosti so zvládaním záťaže u vysokoškolákov

Študijný odbor: 3.1.13. Sociálna psychológia a psychológia práce

Oponentka: Prof. PhDr. Soňa KARIKOVÁ, PhD.

Aktuálnosť témy:

Problematika tvorivosti sa v posledných desaťročiach stala témou, ktorá rezonuje nielen v sociálnych vedách, ale má silný prienik napr. do oblasti pedagogických vied, resp. aj do iných príbuzných oblastí. Opakovane sa poukazuje na jej význam (aj v zmysle sociálnej tvorivosti), ktorý súvisí so súčasnou dobou, so súčasnými spoločensko – ekonomickými, ale aj etickými aspektami života. Tvorivosť je teda potrebné chápať ako istý významný fenomén, ktorý nesúvisí len s konkrétnymi osobnostnými danosťami človeka, ale súvisí aj s prostredím, ktoré jedinca obklopuje, ktoré tvorivo rozvíja, resp. využíva svoju tvorivosť aj pri riešení náročných, ale aj bežných životných situácií.

Preto výber témy, empirické zameranie na výskumnú vzorku študentov denného aj externého štúdia učiteľstva, považujeme za aktuálny. Aktuálnosť vidíme aj v kontexte tejto témy, ktorá je zameraná na zvládanie záťaže u budúcich učiteľov, nakoľko predstavuje práve prienik tvorivosti do inej príbuznej oblasti, ktorou je edukačné prostredie.

Formálna úroveň habilitačnej práce:

Habilitačná práca spĺňa kritériá, ktoré sú na tento druh prác kladené. Je spracovaná v rozsahu 204 strán, je rozdelená do 10 – tich základných kapitol, ktoré majú dvoj – a trojúrovňové členenie. Teoretické a empirické časti sú vyvážené. Za pozitívum považujeme aj počet literárnych zdrojov (262), pričom 39 z nich je zahraničnej proveniencie. Citačné norma je dodržaná. Občas sa vyskytli drobné formálne chyby – napr. chýbajúce medzery, dlžne apod.

Teoretické východiská:

Teoretická časť habilitačnej práce je zameraná na dve základné oblasti – tvorivosť a záťažové situácie. Tie kapitoly, ktoré sa venujú problematike tvorivosti, sú zamerané na objasnenie podstaty tvorivosti (aj v historických kontextoch), ale najmä na podrobný popis prediktorov tvorivosti. V tejto súvislosti máme tieto otázky, resp. pripomienky. V 1. kap. Tvorivosť a podstata tvorivosti uvádza autorka okrem iného aj isté etapy a vývoj názorov na túto oblasť. Zaujíma ma, či existujú aj aktuálne (nielen Novšie názory chápania tvorivosti – kap. 1.2.), ktoré prinášajú aj iné pohľady na podstatu tvorivosti? Tieto sú síce uvádzané aj v ďalších podkapitolách teoretickej časti habilitačnej práce, ale v logickom členení popisu utvárania názorov, by mohli byť uvedené v samostatnej podkapitole 1.3.

Podrobne je spracovaná problematika Prediktorov tvorivosti, kde sa autorka zameriava najmä na kognitívne procesy a vývinové obdobia súvisiace s tvorivosťou. Domnievame sa, že úvod tejto časti habilitačnej práce by mal vychádzať z kap. 2.2. Tvorivosť a osobnosť človeka, z ktorej by sa mali odvíjať tak kognitívne procesy, ako aj vývinové špecifiká, ale

taktiež oblasť sociálneho prostredia, ktoré do veľkej miery vplýva na formovanie osobnosti (aj v kontexte rozvoja jej tvorivosti). Tu by som tiež odporúčala autorke, aby sa nesústredovala len na oblasť sociálneho prostredia (rodina, škola), ale aj širšieho environmentu, i keď väčšina uvádzaných autorov akcentuje práve takto chápané prostredie. Pozitívne hodnotíme aj zaradenie podkapitoly o vzťahu tvorivosti k starobe, nakoľko práve toto vývinové obdobie je relatívne menej rozpracované aj z pohľadu možností jej rozvíjania.

V rámci tejto časti habilitačnej práce uvádza autorka aj podkapitolu 2.4. – Doména. I keď je táto podkapitola zaradená a spracovaná v základnej kapitole o Prediktorech tvorivosti, žiadalo by sa bližšie vysvetlenie v súvislosti s pojmom „prediktor tvorivosti“. Táto problematika by sa z môjho pohľadu viac obsahovo dotýkala istých všeobecnejších východísk, resp. ako úvod ku kapitole o prediktorech tvorivosti, nakoľko v sebe spája viacero dimenzií tvoriacich určitý systém.

Druhá časť teoretickej časti HP je zameraná na problematiku záťaže a jej zvládania. V závere uvádza autorka samostatnú kapitolu, kde sumarizuje a dáva do súvislosti vyššie uvedené dve základné oblasti. Táto kapitola má názov Prieniky tvorivosti a zvládanie záťaže. Práve obsah tejto kapitoly vypovedá o relevantných teoretických východiskách nielen pre empirické spracovanie témy, ale aj pre následnú záverečnú diskusiu.

Empirické spracovanie problematiky:

Výskumný projekt autorka štruktúrovala do piatich kapitol, pričom v úvodnej časti jasne definovala výskumný problém, sformulovala 7 výskumných otázok a z nich vyplývajúce výskumné ciele. Od nich sa odvíjal aj výber výskumnej vzorky a použité výskumné metódy. Výskumnú vzorku tvorili budúci učitelia – študenti denného aj externého štúdia (N – 379), troch učiteľských fakúlt UMB v Banskej Bystrici. Autorka aplikovala dotazník IHAVEZ, SPIDO, Urbanov figurálny test tvorivého myslenia a Dotazník copingových stratégií. Výsledky sú prehľadne spracované podľa jednotlivých výskumných otázok a výskumných cieľov. Vzhľadom na „bohatosť“ výskumného materiálu a popisu a interpretácie zistených výsledkov, ma zaujali niektoré východiská. Napr. brala autorka do úvahy rozdielne výsledky z hľadiska veku respondentov? Predpokladala pri výbere študentov dennej formy štúdia, aj vplyv ontogenetických charakteristík – napr. zvýšenú tendenciu k rizikóvemu správaniu a naopak, pri externých študentoch iný rozsah a vplyv ich doterajších životných skúseností? Potvrdil sa tento predpoklad aj v zistených výsledkoch – s. 129, T 10 (kap. 8.2.1.2)? Za zaujímavé považujeme aj výsledky týkajúce sa výskumnej otázky č. 4 – preferencia copingových stratégií u vysoko a nízko tvorivých vysokoškolákov, pričom práve túto oblasť považujeme z hľadiska výskumného zámeru za najdôležitejšiu. Pripomienku mám k frekvenčným tabuľkám (T 22, T 23), kde by sa žiadalo uviesť typy situácií podľa zisteného poradia.

V záverečných kapitolách autorka porovnávala v rámci Diskusie svoje výskumné zistenia so zisteniami iných autorov a v kapitole Závery výskumu navrhla konkrétne odporúčania pre prax, vyplývajúce z jednotlivých sledovaných výskumných otázok.

Otázky do diskusie:

1. Prosím bližšie objasniť podkapitolu „Domény“ ako súčasť prediktorov tvorivosti.
2. V kap. 8.4.5. autorka popisuje porovnanie rozdielov vo vnímaní záťažových situácií medzi vysoko a nízko tvorivými respondentami. Uvádza, že vzhľadom na výskumnú vzorku (denní vs. externí študenti) zlúčila spolu do jednej oblasti školské a pracovné problémy. Prosím o vysvetlenie tohto zámeru.

3. Prosím dať do súvislosti východiská v kap. 9.1.3. – prostredie VŠ a miera tvorivosti. Dá sa na základe zistení konštatovať, že prostredie na VŠ je z hľadiska rozvoja tvorivosti menej podnetné?

4. V súčasnosti je v platnosti Zákon č. 317/2009 Z.z. o pedagogických a odborných zamestnancoch, ktorý vniesol do problematiky učiteľstva legislatívne ukotvenú novú dimenziu, ktorá sa týka duševnej spôsobilosti učiteľa. Je možné aj na základe Vašich výskumných zistení prispieť k špecifikovaniu tohto kritéria?

Na záver konštatujeme, že habilitačná práca spĺňa požadované kritériá, svojim obsahom a najmä empirickými zisteniami obohacuje skúmanú problematiku o nové poznatky.

Po splnení všetkých kritérií, habilitačnej prednáške a obhajobe habilitačnej práce odporúčam, aby bol PhDr. Zlate Vašašovej, PhD. udelený vedecko-pedagogický titul „docent“ v odbore 3.1.13. Sociálna psychológia a psychológia práce.

Banská Bystrica, 19.2.2013

Prof. PhDr. Soňa Kariková, PhD.
oponentka